

2. Використання сервісу Google Classroom у навчальному процесі. *Актуальні проблеми неперервної освіти в інформаційному суспільстві*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29-30 травня 2020 р.). Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. С. 206-208.

3. Ігнатенко О. В. Місце інноваційних технологій (вебінарів) у підвищенні фахової компетентності педагогів. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*. Т. 2. Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Київ: ПТОО НАПН України, 2016. С. 79-81.

4. Садрицька С. В. Можливості використання додатка Google Classroom в освітньому процесі. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuesedu/article/download/16087/14985/> (дата звернення: 15.04.2023)

5. Тищенко М. А. Переваги та недоліки використання платформ дистанційного навчання GOOGLE CLASSROOM та KIDDOM як інструментів імплементації змішаного навчання. ЛОГОС. ОНЛАЙН. № 16 (December, 2020). URL: <https://www.ukrlgos.in.ua/10.11232-2663-4139.16.60.html> (дата звернення: 15.04.2023)

Герасімова Наталія Євгеніївна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології ННІ педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

ДО ПИТАННЯ ТРИВОЖНОСТІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ключові слова: внутрішньо-особистісний конфлікт, емоційний стан, емоційне напруження, тривожність.

Прихід дитини до школи, сам процес навчання, спілкування в новому для неї середовищі змінюють її подальший усебічний розвиток і, зазвичай, спричиняють підвищення рівня тривожності в дітей.

Тривожність – це індивідуальна особливість, що проявляється у стані підвищеної схильності відчувати неспокій у різних життєвих ситуаціях. Основними проявами тривожності є рухове збудження, непослідовність у вчинках, нерідко надмірна цікавість і прагнення зайняти себе будь-якою діяльністю. Тривожність є суб'єктивним проявом неблагополуччя особистості [3]. Тому важливим є визначення умов, дотримання яких дасть можливість подолати це негативне явище в розвитку особистості дітей молодшого шкільного віку і попередити його вплив на становлення особистості в майбутньому. За змістовою стороною тривожність є рисою емоційного складу особистості, яка має умовно-рефлекторну природу і залежить від соціальних умов, у яких живе і розвивається дитина, та спрямованих на неї стихійних і спеціально організованих навчально-виховних впливів. Науково достовірне знання, обґрунтування таких умов є важливим завданням сучасної практичної психології в умовах Нової української (далі – НУШ), яке перетворюється в одну з найбільш актуальних проблем сьогодення. У психологічній науці дитячу тривожність учені називають одним із найбільш загадкових феноменів.

Є. Ільїн вважає, що причинами тривожності у школярів є контрольна перевірка знань під час письмових робіт, відповідь учня перед однокласниками і страх

помилитися, отримання поганої оцінки, бо це може викликати критику вчителя чи насміх однокласників, невдоволеність батьків, учителів успішністю дитини [1].

А. Прихожан висловлює свою думку, що «тривожність – це переживання емоційного дискомфорту, що пов'язане з очікуванням неблагополуччя, з передчуттям небезпеки. Тривожність – це стійке особистісне утворення, яке зберігається протягом досить тривалого періоду часу» [2]. Тривожність розрізняють як емоційний стан і як стійку властивість, рису особистості або темпераменту. Виділяють такі види тривожності на основі ситуацій, що пов'язані з процесом навчання:

- з уявленнями про себе – шкільна тривожність;
- зі спілкуванням – самооцінкова тривожність;
- міжособистісна тривожність.

Досліджуючи тривожність, С. Ставицька зазначає, що проблема тривожності знайшла свій розвиток у працях, які пов'язані з вивченням індивідуальних особливостей людини, типу її темпераменту (Г. Айзенк, Р. Кеттелл, В. Мерлін, І. Павлов), із соціальними причинами її виникнення (Л. Божович, С. Васьківська), з вивченням проблеми адаптації та дезадаптації школяра (І. Дубровіна, Р. Овчарова). Особливості тривожності у школярів різних вікових груп розкриваються в науковому доробку (Г. Абрамова, Н. Лисенко) [4].

Більшість дослідників розрізняють тривогу як стан і як рису особистості. Стан тривоги визначається як змінний психічний стан, який характеризується відчуттям напруги, побоюванням, підвищеним хвилюванням. Прояв неблагополуччя особистості є рисою емоційного стану дитини.

Шкільна тривожність – це один із незначних типів прояву емоційного неблагополуччя дитини. Вона виражається в підвищеному занепокоєнні під час навчання, в очікуванні поганого ставлення однокласників до себе, хвилюванні, критики зі сторони вчителів. Дитина постійно відчуває свою неповноцінність у своїх діях, поведінці. Таких дітей відразу помітно через надмірну боязливість, іноді вони бояться не самої події, а того, що їй передус. Часто вони чекають найгіршого і відчувають себе безпорадними, бояться розпочинати будь-які нові види діяльності. У них високі вимоги до себе. Рівень самооцінки таких дітей низький, оскільки вони думають, що гірші за всіх. Ці діти шукають заохочення, схвалення у всіх справах. Ймовірніше, особистісна риса таких дітей проявляється в постійному очікуванні виникнення небезпеки [4].

У психологічних дослідженнях виявлено, що, коли молодші школярі виконують завдання не навчального характеру, вони добре справляються з ним, мають адекватний стан, тривожність майже не проявляється, та тільки дай їм навчальні завдання, як вони відразу починають тривожитися. Шкільна тривожність постійно тримає дитину в дискомфорті і є найголовнішою причиною поганої успішності [3].

Тривожність як надмірне емоційне напруження породжує в 34,8 % дітей відчуття страху в ситуації, коли вчитель щось запитує (непевненості в собі, своїх знаннях). Це свідчить про негативне відношення й переживання стану тривоги в ситуаціях перевірки (особливо публічної) знань, досягнень, можливостей.

Майже в кожного третього учня (30,5 %) присутній страх не відповідати очікуванням інших. Діти відчувають тривогу з приводу оцінок, які дають інші люди, бояться негативних оцінок їхньої особистості та поведінки.

Постійне відчуття страху, тривоги зазвичай приводить до стійких психоемоційних розладів. У дітей можуть виникнути комплекси неповноцінності, погана поведінка, проблеми у спілкуванні з іншими, їм буде важко адаптуватися в новому колективі, можливі проблеми в особистісному розвитку. Головними причинами виникнення тривожності в молодших школярів завжди є внутрішнь-особистісний конфлікт – суперечливість бажань особистості або моменти, коли одна потреба заважає іншій.

Тривожність лише тоді проникає у глибину душі дитини, коли конфлікти все життя перешкоджають їй задовольняти найголовніші потреби, а саме :

- потреба у фізичному існуванні (їжі, воді, свободі від фізичної розправи);
- потреба у близькості, у прихильності до людини або до групи людей;
- потреба в незалежності, у самостійності, у визнанні права на власне «я»;
- потреба в самореалізації, у розкритті своїх здібностей, своїх прихованих сил, потреба в сенсі життя й мети.

Хлопчики і дівчатка переживають рівень тривожності зазвичай по-різному. У дошкільному і молодшому шкільному віці хлопчики мають більшу тривожність, ніж дівчатка, а у віці від дев'яти до одинадцяти років сила тривожності і в одних, і в других стає рівною. Коли дівчатка досягають віку 12 років, то в них зростає загальний рівень тривожності. Хлопці в цей віковий період стають більш спокійними, тривожність знижується, хоча інколи і в них бувають проблеми у цьому напрямі. Рівень тривожності як дівчаток, так і хлопчиків залежить від того, з чим саме вони пов'язують свою тривогу, і як її характеризують [3].

Список використаних джерел

1. Бабарикіна І. Теоретичний аналіз наукових досліджень проблеми страхів у психолого–педагогічній літературі. *Вісник Інституту розвитку дитини*. Збірник наукових праць. 2011. № 3. С. 116-119.

2. Волошок О. В. Психологічний аналіз проблеми тривожності особистості. *Проблеми сучасної психології* : зб. наук. пр. Кам'янець–Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України. Вип. 10. С. 120-128.

3. Кутішенко В. П., Ставицька С. О. Специфіка роботи практичного психолога в початковій школі. *Вісник Тернопільського експериментального інституту педагогічної освіти*. Матеріали міжнародної конференції «Психологічна служба школи : минуле, сучасне, майбутнє». Тернопіль, 1996. С. 98-99.

4. Ставицька С. О. Взаємозв'язок успішності та шкільної тривожності у дітей молодшого шкільного віку. *Наукові записки аспірантів*. (Академія наук вищої школи, Волинський Академічний дім). Випуск 4. Луцьк, 1997. С.78-85.

Герасимова Інна Володимирівна, кандидат педагогічних наук, транзактний аналітик, доцент кафедри педагогіки і психології ННІ педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

ПРОЯВИ ФЕНОМЕНУ ДЕЗАДАПТАЦІЇ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ключові слова: дезадаптація, деструкція, мотивація, навички, регуляція поведінки.

Аналіз структури дезадаптаційного процесу, особливо його емоційної складової, дозволяє визначити спрямованість превентивних і коригуючих заходів, покликаних мінімізувати його негативний вплив.

Як відзначає Л. Божович, перехід від дошкільного дитинства до шкільного характеризується рішучою зміною місця дитини в системі доступних їй відносин і усталеного способу життя. При цьому варто наголосити, що роль школяра в умовах